

ደመራ(የዘንድሮው)

ቀሲስ አስተርአየ ጽጌ

መስከረም 11 ቀን 2008 ዓ.ም.

nigatuasteraye@gmail.com

እንኳን ለዘንድሮው የደመራ በዓል አደረሳችሁ! አደረሱን!

ሰላሙ የደፈረሰበት ህዝብ የመንፈስ ጤንነት አይሰማውም። ሰላምና ጤና የሚነጣጠሉ አይደሉምና፤ የመንፈስ ጤንነት የደፈረሰበት ህዝብ ጤናማ ነው ማለት አይቻልም። “ሰላም ሳይኖር ሰላም የሚሉ ወዮላቸው!” ከሚለው ከነብያት ቃል ጋር ተጋጭ። ይህም ብቻ አይደለም። ሰላም የሌለን ቁሶች ሰላም እንደሌለን እያወቅን፤ የተቀጠርንለት እለታዊ ገቢያችን እንዳይቀርብን “ ሰላም ለኩልክሙ” እንላለን። በጥቅሉ ልማድ አድራሾች ሆን። የተዋህዶ እምነት ተከታዮች ነን የምንል ኢትዮጵያውያን ሰላም ምንጭ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስን ሊወሀደን ቀርቶ አልተቀበልነውም። ከዚህ ዓመት የደረሰነው አሁን ያለንበት “በደብረ ሰላም ኢይኩን ሀክክ” ማለትም፡- በደብረችን ህውከት ብጥብጥ አይኑር” እያልን ጉርጌችን እስኪሰነጠቅ የምንጮኸው ልማድ ለማድረስ ብቻ ነው። ስለዚህ “እንኳን አደረሳችሁ” እንጅ “እንኳን በሰላምና በጤና አደረሳችሁ” ማለት መሞሽት ነው።

መስከረም ፳፻፬ ዓ.ም. (September) 24, 2014 07:07 ደመራ በሚል ርእስ “በሃይማኖታችን፣ በታሪካችንና በባሕላችን አንጻር” አቅርቦው በየድረ ገጻች ተነቧል። የደመራው በዓል የዘመን ርቀት ያማስረሰው በያመቱ የሚታወስ ቢሆንም፤ በእሌኒ ታሪክ ብቻ ተሸፍኖ ሰረዛዊ ታሪክነቱ (ኢትዮጵያዊነቱ) ተሰውሯል። በዚህ ዓመት የገጠመንን እንቃኝበት ዘንድ፤ አምና የተሰወረው ታሪካችን ለማንጸባረቅ “በታሪካችንና በባሕላችን አንጻር” በሚል ርእስ ስለደመራ በዓል አቅርቤ ነበር። ሙሉውን ለማንበብ ከፈለጉ ወደ ዘንድሮ ደግሞ የገጠመንን ለማንጸባረቅ አምና ካቀረብኩት ጨልፌ እንዳቀረብላችሁ ያለንበት ሁኔታ አስገደደኝ ።

ደመራ በታሪካችንና በባህላችን አንጻር

የደመራውን በዓል መሠረታዊ መነሻ የጀመረችው በአራተኛው ክፍለ ዘመን አካባቢ እሌኒ የምትባለው የቆስጠንጢኖስ እናት ናት። የጀመረችበት ምክንያትም የክርስቶስ ተቃራኒዎች፣ የክርስትና ንክኪ ያለውን ፍንጭ ሁሉ ለማጥፋት ባደረጉት ጥረት፣ ከክርስትና ፍንጮች አንዱ የክርስቶስ መስቀል በመሆኑ በጉርጌድ ቀበረውት ነበረና ፈልጋ ለማግኘት ነበር።

መስቀሉን ለማግኘት የተጠቀመችበት ስልት፣ እሳት አንድዳ ጢሱ እንዲመራት በመጸለይ ነበር። የሚቃጠል ነገር ሰብስባና ደምራ በማንደድ ጢሱን ተከትላ በመሄድ መስቀሉን አገኘችው። እንዴት እንዳገኘችው በየመቱ ስንናገረው የኖርነው ነውና፣ ሙሉ ታሪኩን እዚህ ላይ ገትፎ፣ ጥንታውያን አባቶቻችን ከራሳችን ታሪክ ጋር አዋህደው እንዴትና ለምን እንደተጠቀሙበት ካባቶች የሰማሁትን ለማስታወስና የዘንድሮውን አጋጣሚ ለመግለጽ ነው።

ካባቶች የሰማሁት

የመስቀል በዓል ከታሪካችን ጋር እንዴት እንደተያያዘ ካባቶች እንዲህ ይገልጹታል። ንግሥት እሌኒ የተቀበረውን መስቀል ለማግኘት በጀመረችበት ቦታና ህዝብ ፣ እኛ በምናደርገው ሥርዓት ዓይነት ሊከበር ቀርቶ የሚያስታውሰውም የለም። ለምን እኛ ብቻ ከክርስቲያኑ ዓለም በተለየ መልክ እናከብረዋለን? የሚል ጥያቄ ማስከተሉ አይቀርም። የደመራውን ታሪክ የማስተማርና በደመራው ዙሪያ ለሚነሱት ጥያቄዎች የመመለስ እዳ፣ ሽክምና ግዴታ ያለባቸው በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ታዋህዶ ቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት ጉባዔ የዋሉ ብቻ ናቸው።

ለነገሩም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ታዋህዶ ክርስቲያኖች በተለየ መንገድ የምናከብረው የደመራን በዓል ብቻ አይደለም። የጥምቀቱን በዓልም ሆነ ሌሎችን በዓላት ከዓለም ክርስቲያኖች ለየት ባለ መንገድ እናከከብራቸዋለን። ከዓለም በተለየ መንገድ በዓላትን የምናከብርበት ምክንያት፤ ከመነሻቸው ሌላ ሰረዝነት ያላቸው የተደራረቡ ታሪካውያን ክስተቶች ናቸው። በስነ ፍጥረት በቅዱሳት መጻሕፍትና በታሪክ ምርምር የበለጸጉ የቅኔ መምህራን እንደነገሩን፤ በዓላት እንደ ዓባይ፤ ሙጋና ሱህ የመሳሰሉ ወንዞች፤ ካንድ ቦታ መንጭተው በየደረሱበት የሚቀላቀላቸውን ትናንሽ ወንዞችንና ወቅታውያን ጎርፎችን እየተሸከሙ የሚጓዙ ናቸው። ሰውም እንስሳትና እጽዋትም ቢሆኑ በዚህ መንገድ ቅብብሎሽ የመጡ ናቸው። ይህም የተፈጥሮ ሂደት የተደራረበ ምሥጢር አዘል ቅኔ ሠረዝ ይባላል።

የደመራውን በዓል የጀመረችው እሌኒ፤ ደመራ ብላ አልሰየመችውም። ወደኛ ተሻግሮ ደመራ ብለን በምናከብረው ሁኔታና መንፈስ ሰፍቶ ከመከበሩ በፊት፣ እስከ አጼ ገላውዴዎስ ዘመን በኢትዮጵያ ይከበር የነበረው የመስቀል በዓል እየተባለ ነበር። በአጼ ገላውዴዎስ ዘመን አዲስ ታሪካዊ ክስተት ገጠመው። ሊቃውንት አበው የገጠመውን አዲስ ክስተት ከመስቀሉ በዓል ጋር በመደመር የበዓሉን ስም ደመራ ብለው እስከኛ ዘመን እየተከበረ ቆይቷል።

ይህ በዓል ንግሥት እሌኒ በጀመረችበት ቦታና ህዝብ ፣ እኛ በምናደርገው ሥርዓት ዓይነት ሰረዝነት ባለው መልኩ ሊከበር ቀርቶ የሚያስታውሰውም የለም። ለምን በእኛ ሰረዘዊ ሆነ? ለሚለው ጥያቄ መልሱ

እሌኔ በጀመረችበት ቦታና ህዝብ በመሰረታዊ ባህሪ እንኳ እንዲቀጥል እድሉን በማጣቱ ነው። በተጀመረበት ቦታ የነበሩ ሰዎች ዘራቸው ጨርሶ ጠፍቷል ባይባልም፤ በተለያዩ ምክንያቶች ከቦታቸው ተፈናቅለዋል። ወይም በባእድ ተውጠዋል። ወይም እየፈለሱ በባእድ አገር ተበትነዋል።

የሰረዘ ቅኔ ሊቃውንት አባቶቻችን እንደነገሩን፤ ባንድ ወቅት የተጀመሩ ጥንትነት ያላቸው ነገሮች ሰርጎ በሚገባ ባእድ ካልተደናቀፉና ከልተቆራረጡ፤ ወርቅ ሆነው ለሚከሰቱ አዳዲስ ነገሮች፤ ሰም እየሆኑ እስከ ህልፈተ ዓለም ይቀጥላሉ። ይህ የሆነበት ምክንያት የኢትዮጵያ ህዝብ ከቦታው ተፈናቅሎ ባለመበተኑና በውጭ ሰርገው በሚገቡ ባእዳን ትጥቁን ሳይፈታ እሱነቱን ሳይረሳ ተረጋግቶ በመኖሩ ነው። ባንድ ወቅት የተዘጋጁ መጻሕፍት በውስጣቸው የያዙትን ምዕራፍ በሚገጥሟቸው ተመሳሳይ አዳዲስ ክስተቶች እየሰፉ በመደጋገም እንደሚታተሙ፤ በዚህ መልክ በየአመቱ በመመላለስ የሚታወቁ ሁሉ በዓላት፤ በየደረሰቡት የዘመን ርክን የሚገጥሟቸውን በመደመር ይዘታቸው እየሰፉ የሕብረተ ሰቡን ትዝታ፤ ድካምና ብርታት በየዘመኑ ያለፈበትን ሁሉ ውጣ ውረድ ዝክረ ነገር (Social Memory) የተሸከሙ ናቸው።

ከ ታሪክ ጋር እንዴት ተወህዷል

ከሊቃውንት አበው መምሕሮቹ እንደሰማሁት፤ ግራኝ መሐመድ ኢትዮጵያን በወረራት ዘመን፤ የአገሪቱ መሪ አጼ ልብነ ድንግል በዚያ ዘመን ገናና ይባል የነበረውን የፖርቱጋላን መንግሥት እርዳታ ጠየቁ። የፖርቱጋላ መንግሥትም ይህን አጋጣሚ ተጠቅሞ፡-

- ፩ኛ የኢትዮጵያ አርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያንን በሮማ ካቶሊክ ፓፓ ሥር ለማድረግ፤
- ፪ኛ ኢትዮጵያን በራሱ ቅኝ አገዛዝ ሥር ለማድረግ ከሮማው ፓፓ ጋር ተንኮል ሲሸርብ ዘገየ።

የዘመኑ የጉዞ ሁኔታም ለመዘግየታቸው ተደማሪ ችግር ነበር ይላሉ። የፖርቱጋል ሰዎች አጼ ልብነ ድንግል ከጠየቁበት ወቅት እጅግ ዘግይተው፤ ጦርነቱ ካለቀ በኋላ ኢትዮጵያ ደረሱ። አጼ ልብነ ድንግል ሞተው፤ አጼ ገላውዴዎስ የመሪነቱን ቦታ ወስደው፤ በጦርነቱ የደቀቀው ሕዝብ በመቋቋም ላይ ሳለ፤ ወደ ኢትዮጵያ የገቡት ፖርቱጋሎች ወደ አገራቸው በመመለስ ፈንታ፤ በኢትዮጵያ ውስጥ በመኖር በሕዝቡ መካከል እየገቡ፤ አሁን ቻይናዎች በአገራችን ላይ እንደሚያደርጉት ማለት ነው። ኢትዮጵያውያን ሴቶችን እያገቡ በመዋለድ ኑሯቸውን በኢትዮጵያ ምድር ማስፋፋት ጀመሩ።

ከመከራው ሳያርፍ ገና በመቋቋም ላይ ሳለ እንደገና ፖርቱጋሎች ከፈጡሩበት መከራ ውስጥ ገባ። በፖርቱጋሎችና በኢትዮጵያውያን መካከል ጥላቸውና መናናቁ እጅግ በማየሉ በቅጽል ስምና በተረብ መዘላለፍ ተጀመረ። ኢትዮጵያውያን የፖርቱጋሎች ባህርይ ለመግለጽ ትኩረት የሚል ስም ሰጧቸው። ፖርቱጋሎች ደግሞ የኢትዮጵያውያን ባህርይ ለመግለጽ ቁንጫ የሚል ስም ሰጧቸው።

በመናናቅ እርስ በርስ የተሰጣጧቸው የቅጽል መግለጫዎች ትርጉም አላቸው። ኢትዮጵያውያን የፖርቱጋሎችን ጠባይ በትኩረት ጠባይ የገለጹቸው፤ ትኩረት የሰው ደም መምጠጥ የምትጀምረው ጨለማ ተንተርሳ፤ ከየስርቻው እየተሳበች በመውጣት ነው። ደሙን የመጠጠቸው ሰው ካገኛት ከመደፍጠጥ ሮጣ አታመልጥም። የመጠጠቸውን ደም ተሸክማ ስትንገዳደገድ ትደፈጠጣላች። ከተደፈጠጠች በኋላ

የሚቀረው ክርፋት በቀላሉ የማይለቅ እጅግ አስከሬ ነው። ኢትዮጵያውያን ፖርቹጋሎችን እንዲህ ናችሁ ለማለት ትኩረት ብለዋቸዋል።

ቁንጫ ቀንም ሌትም አትመርጥም። ይዞ ለመግደልም የማትጨበጥ ፈጣን ናት። የሚሸት ነገር የላትም። ኢትዮጵያውያንንም አይያዙም፤ አይጨበጡም፤ ጠላታቸውን ለማጥቃት ቀንና ሌሊት አይሉም ለማለት፤ ፖርቹጋሎቹ ኢትዮጵያውያንን ቁንጫዎች ብለዋቸዋል። በዚህ መልክ በኢትዮጵያውያንና በፖርቹጋሎች መካከል መሰዳደብና መተራረብ አድጎ ጸብና ጥላቻው እየከረረ ሄደ። በቀረው ክፍል ሰፍረው ይኖሩ ከነበሩት ይልቅ በአድዋ አካባቢ የነበሩት ፖርቹጋሎች እጅግ ደርጅተው የጠነከረ መሰረት ነበራቸው። በኢትዮጵያውያን መካከል የነበረው ህዝባዊ ግንኙነት እንዳሁኑ ፈጣን ስላልነበረ፤ ባንድ አካባቢ የሚደርሰው መከራም ሆነ ደስታ በሌላ አካባቢ የሚደርሰው ዘግይቶ ነበር። ፖርቹጋሎች ይህን በመጠቀም፤ በሌላ አካባቢ ያለው ሁሉ ኢትዮጵያዊ የፖርቹጋሉን መንግስት አገዛዝ በመቀበል በሰላምና በደስታ ይናርዳ። እናንተ ብቻ ናችሁ ከመላው ኢትዮጵያ ህብረተ ሰብ ተቆርጣችሁ የቀራችሁ” እያሉ በመስበክ በየዋህነት ተሎ የተቀበላቸውን ህዝብ የነቃ አዕምሮ ካለው ወገኑ ከፈሉት። እርስ በርስ በማጣላት የማገዳደል ደባ በአድዋ ሕዝብ ላይ የፈጸሙት እጅግ የከፋ ነበር ይባላል።

ይህን ለማስታወስ የአድዋ ሰዎች **“ግሽ ግሽኋይ ሆይ ሆያዬ ንጎናይ በርህ”** በማለት ደመራውን በመዞር በያመቱ እስካሁን ያስታውሱታል። ይህም ማለት፡ “ የቀረው በመላ ኢትዮጵያ ያለው ህዝባችሁ ገናናውን የፖርቹጋልን መንግስት ተቀብሎ እየተገዛ ነው። እናንተ ብቻ ናችሁ ከኢትዮጵያ ህዝብ ተቆርጣችሁ የቀራችሁ” እያሉ ይዘልፏቸው ስለነበረ፤ “እኛ ኢትዮጵያውያን የተቆረጣችሁ እየተባልን በገዛ አገራችን ስንሰደብ ብንኖርም፤ ዛሬ በዚህ ችቦ የነጻነት ብርሃን በራሉን” እንደ ማለት ነው “ንጎናይ ማለት “ቆራጣ ማለት ነው” ሲሉ ሰምቻለሁ። የትግርኛውን ቋንቋ ስለማላውቀው አነጋገሩ ሊበላሹብኝ ይችላል ይሆናል። መንፈሱ ግን እንደገለጽኩት ነው።

በዚህ ሁሉ መከራ ለአገራቸውና ለንድነታቸው ጸንተው የቆሙ የትግራይ ሰዎች በአማረኛ አሸከት፤ በትግርኛ ጸጎጎት የምትባለውን የመጣበቅ ባሕርይ ያላትን ሐርግ ደመራው በሚከበርበት እለት በራሳቸው ላይ ያስራሉ። ሐረጓን ያንድነታቸውና የጽኑ መተማመናቸው ምልክት አርገው ተጠቅመውባትል። በአሸከቷ የተጠቀሙበትን ምሥጢር መስከረም ፲፯ በያመቱ “ ጽንዒ” እያሉ ያስታውሱታል” እያሉ ሊቃውንት አበው ሲናገሩ ሰምቻለሁ። በዚያ አካባቢ ተወልዳችሁ ያደጋችሁ ኢትዮጵያውያን ወገኖቼ! ውሸት ነው ወይስ እውነት? ለቋንቋው አቀራረብ ይቅርታ እየጠየቁ የማቃናቱን ኃላፊነት ባካባቢው ለተወለዳችሁ ለትግራይ ልጆች ወገኖቼ እተወዋለሁ።

የቤተ ክርስቲያንን አበው ሊቃውንት ፖርቹጋሎች በኢትዮጵያውያን ላይ የሚፈጸሙት ንቀትና እየከፋፈሉ እርስ በርስ በማጣላትና በማገዳደል የሚፍጽሙት ደባ እጅግ እያሳሰባቸውና እያስጨነቃቸው መጣ። ይህን ነገር ላንዴና ለመጨረሻ ጊዜ እነዚህን ትኩረት እንዴት እንደሚገላገሏቸው አጠኑ። የመስቀሉን በዓል እንዴት እንደሚጠቀሙበት ዘዴ አመነጩ።

የተጠቀሙበት ዘዴ

ምሥጢር ማደላደል በሚባለው ጉባዔ ላይ በየኔታ ፍስሐ መሪነት፤ ነፍሶቻቸውን ይማርና የኔታ አንዳርጌና የኔታ አምዴ የቅኔ መምሕራን ሲነጋገሩ እንደሰማሁት፤ በዚያ ዘመን የነበሩ ሊቃውንት እንዴትና

በምን መንገድ ፖርቹጋሎችን ላንድ ጊዜና ለመጨረሻ ጠራርገው ለማጥፋት ሲያስቡ፤ በመጽሐፈ መሳፍንት ምዕ ፱ ከቁጥር ፳ ላይ ያለው “ለትጻዕ እሳት እምቤተ አቤሜሌክ፥ ከመ ትብላእ አብያተ ሴኬም፥ ወትሜሎም። ወለእመ አኮ እሳት ትጻእ እምቤተ ሴኬም ወትሜሎም ከመ ትብላዕ ቤተ አቤሜሌክ” የሚለው ንባብ ትዝ አላቸው።

ይህም ማለት “በገዛ አገራችን ከውጭ እየተጎተቱ የመጡበትን ፖርቹጋሎች አሁን የሚያሳዩን ንቀት ከቀጠለ ወደ ልጆቻችን የሚተላለፍ ዘላለማዊ ውርደት ነው። ልጆቻችን ተገቢ የሆነ ውርስ መስፈቻው ይቀበሉታል። ስለዚህ ሰላም ሳይኖረን ክብር ሳይኖረን ነጻነት ሳይኖረን የዘንድሮውን የመስቀል በዓል “እንኳን ለብርሃን መስቀሉ በሰላም አደረሰን፤ አደረሳችሁ በመባባል እራሳችን አናታል። ይልቁንስ “የነጻነት ብርሃን ለማየት እንጠቀምበት” ብለው የተደበቀውን መስቀሉን ለማግኘት ቆርጣ እንደተነሳቸው እንደ እሌኒ ወሰኑ “ኪያንዳንዳችን ቤት እየተጫረች የምትወጣ የዘንድሮው የመስቀል በዓል እሳት፥ በሸርና በሸፍጥ በእርዳታ ስም መጥተው የወረሩንን ፖርቹጋሎችን ትብላ! ለአገራችን ለነጻነታችን መታገላችን በአምላክ ዘንድ ተቀባይነት አጥቶ ረድኤቱን ከነፈገንም ለዘላለም በፖርቹጋሎች ሥር ተጠቅተን ከመኖርና ለልጆቻችንም የተገዥነትን ውርስ ከማውረስ እኛኑ ትብላን” ብለው በፖርቹጋሎች የተቀበረውን አንድነታቸውን ክብራቸውንና ቦታቸውን መልሰው ለማግኘት ቆርጠው ተነሱ።

“የመስቀል በዓል ፖርቹጋሎችን የማይደምር የኛ የኢትዮጵያን የግላችን ነው። የምናከብረው ሌሊት ነው። በበዓላችን የማይደመሩት ፖርቹጋሎች እንቅልፍ ላይ ይሆናሉ። እናንተ ቱኋኖች ከአገራችን ውጡ፤ እያልን በምናበራው ችቦ ቤታቸውን እያቃጠልን በኛ ላይ የሚያደርጉትን ግፍና፥ በቅኝ ግዛት ለመቀጠል ያላቸውን ረዥም እቅድ ይህችን የመስቀል በዓል በመጠቀም ላንድና ለመጨረሻ ጊዜ መግታት አለብን” ብለው ያቀዱትን በየደብሩ ለሚኖረው አካለ መጠን ለደረሰ ወንድ ልጅ ሁሉ ትድረስ ብለው ካህናቱ ህዝብ ክርስቲያኑን በቆራጥ መንፈስ ቀስቀሱት። መልእክቱ የደረሰቸው ኢትዮጵያውያን ሁሉ በመተባበርም ተግባራዊ አድርገውት አደሩ። ካህናቱ ለወገን መጎሳቆል ተቆርቆረው ወስነው ባንድ ልብ እንሙት ብለው መነሳታቸው ያስደነቀው አንድ ሰው፡-

“ካህን ሞተ ተብሎ አይነግሩም አዎጂ

እንዲህ በየደብሩ መላክ ነበር እንጂ” ብሎ እንደገጠመ ይነገራል። በነገራችን ላይ የኔታ አንዳርጌ ከላይ የጠቀስኩትን ታሪክ መሠረት በማድረግ በደመራ ሌሊት መድድስ ዘርፈውበት፥ እኛ ተማሪዎችም የሳቸውን ቅኔ እንደ ምሳሌ (ሞዴል) በመጠቀም የሳምንቱ የቅኔ መቁጠሪያችን ሆኖ መሰንበቱን አስታውሳለሁ።

ከዚህ በታች ያለው ክፍል በካህናት በያመቱ በደመራው ላይ የሚደርስ ስርአተ ጸሎት ነው። በግእዝ በመሸፈኑ ምእመናኑ ይቅሩና እኛ ካህናቱም እረስተነዋል። ለመረዳት ለመገንዘብ ከመጣር ይልቅ ባልተረዱና ባልገባቸው ነገር ለስድብና ስም ለማጥፋት የፈጠኑ ወጣቶች፤ የሚሰጡንን ስም የሚሰነዘሩብንን ስድብ ሸሽተን “በምናውቀው አናፍርም፤ በማናውቀው አንደፍርም” የሚለውን ያባቶቻችንን ሥነ ልቡና መዘንጋቱ የበለጠ ይከብደኛል።

በዚህ ዘመን ያላችሁ ማገናዘብ የምትችሉ ኢትዮጵያ ወገኖቼ ሆይ! በደመራው እለት የሚባለውን ባጭሩ ከዚህ በታች ተርጉሜ ለማቅረብ ሞክራለሁና በትእግስት ተመልከቱት።

የደመራውን ስርአት የጀመሩት ሊቃውንት ይህን ቆራጥ ውሳኔ ከመፈጸማቸው በፊት በነግህና በመንፈቀ ሌሊት በዚህ ጸሎት እራሳቸውን አዘጋጁ። “ሰማዕ እግዚአብሔር ኪያክ ይሰኛል። እግዚአብሔር ዘንስእለክ ኢንሰተት አላ በስክየት ዲበ ጸላኢነ ነህሉ። ሀበነ ዘወትር ጸሎተነ እምኒጠተ ጸላኢ ንትአቀብ። . . . ተወከፍ ሲሩያነ በምሕረትክ አንጽሕ አብዳነ አጥብብ ወጎጎላሃ” (ዘነግሕ)። በማለት ጸለዩ። ማለትም፦ “አቤቱ በቅን ሕሊና የምንለምንህን ሰማ፤ የምንለምንህ እኛም ተሸንፈን እንዳንወድቅ እርዳን። በወቀሳም በከሰሳም የምንከሰሰበት እንዳይኖር ብንከሰስም እንድንረታ እርዳን። ከጠላት ሸፍጥና ማታለል ነቅተን እንድንጸልይ እርዳን። በስሕተታቸው ተጸጽተው የተመለሱትን ወገኖች ተቀበላቸው። አርቆ የማሰብ ችሎታ ያጠራቸውንም ወገኖች ሕሊናቸውን ብሩህ አርግላቸው። ወደ ጠላት ጎራ በመግባት ከመካከላችን የጠፉትንም ወገኖች ንቃቱንና ማስተዋሉን ስጣቸው” ማለት ነው።

በመንፈቀ ሌሊትም “መዝገበ ጽልመት እንተ ብነ በሥምረተ አቡክ አብራህክ ለነ ዘአውጻእክነ እማዕምቅ ውስተ ብርሃን። ወወሀብክነ ሕይወተ እምት። ወጸጎክነ እምግብርናት ግዕዛነ። ዘበመስቀልክ አቅረብክነ አምላክ። አላ ብርሃነ ሀበነ” (መንፈቀ ሌሊት)። እያሉ ጸለዩ። ማለትም፦ “በጨለማ ውስጥ ለነበርን ለኛ ባባትህ በጎ ፈቃድ የደኅንነት ብርሃን አበራሕልን። ከጨለማ አዘቅት አውጥተህ ወደ ብርሃን አፋፍ አወጣህን። ከሞት አድነህ ሕይወትን ሰጠኸን። ከመገዛትም ነጻ አወጠህን። በመስቀልህ ያቀረብክን አምላክ ሆይ ብርሃንህን ሰጠን”።

በግራኝ መሐመድ የተጎዳውና የተጎሳቆለው ወገን፤ በመቋቋም ላይ ሳለ እንደገና ከፖርቹጋሎች ጋራ ፊት ለፊት በመጋፈጥ የሚደርስበትን መከራ እንዳያከብድበት “ዕቀብ ኩልነ ዘእንበለ ጻሕብ ወዘእንበለ ተመውዖ ወዘእንበለ ማዕቀፍ። አድኅን አእጋሪነ እምዳህጽ ወአዕይንቲነ እምአንበእ ወነፍስተነ እምተ ኃጢአት ወደምረነ ምስለ እለ ድኅኑ ብክ በጸሎተ ኩሎሙ አለ እምዓለም አሥመሩክ” የሚለውን ንባብ ያቀፈውን ሊጦን ጸለዩ። (ሊጦን ዘሠርክ) ይህም ማለት፦ “አምላካችን ሆይ! በፍልሚያ ውስጥ ገብተን ስንዋጋ ተደናቅፈን ከመሸነፍ ጠብቀን። ጠላቶቻችንን ስናሳድድ አንዳልጠን ከመውደቅ ደግፈን። በውርደትና በንቀት በሚያደርሱብንም መካራ አንገታችንን ደፍተን ከማዘን ከመተከዝና እንባ ከማፍሰስ፤ ተዋርደን ከመሞትም አድነን። ባንተ ታምነው ባንተ መከላከል ከሚድኑት ጋራ ደምረን”

ከዚያም በማስከተል ከነቢዩ ዳውት ድርሰት (መዝ ፱፬፣ ፩-፮) ላይ ከዚህ በታች የሰፈረውን

<u>ግእዝ</u>	<u>አማረኛ</u>
“እግዚአብሔር ገደፍክነ ወነሠትክነ፤	አቤቱ ረሳህን? አፈረስክን
ቀሰፍክነሂ ወተሣህልክነ	ቀጣኸን ይቅርም አልክን
አድለቅለቃ ለምድር ወሆካ	ምድርን አናወጥካት ቀጣህትም
ወፈወስካ ቁስላ እስመ አንቀልቀለት	ተናውጣለችና ቁስሏን ፈወስክ
አርአይኮሙ ዕጹባተ ለሕዝብክ	ለህዝብህም ጭንቅን አሳየህቸው
ወአስተይክነ ወይነ መደንግጽ”	አስደንጋጭ ወይንን አጠጣህን

የሚለውን በክስተት መልክ ከተቀባበሉ በኋላ፤ ከዚያ ቀጥሎ ያለው ንባብ “ወወሐብኮሙ ትእምርተ ለእለ ይፈርሁክ ከመ ያምሥጡ እምገጸ ቅስት ወይድኅኑ ፍቁራኒክ” የሚለውን ዲያቆኑ መስቀሉን ይዞ ከፍ ባለ ድምጽ አሰምቶ እንዲያዜም አደረጉ።

ይህም የሚገልጸው ለደመራ በዓል የቸበውን እሳት ከፖርቱጋሎች ጦርነትና ጥቃት ወዳጆችህ እናመልጥ ዘንድ የመገላግያ ምልክት (ዘዴ) አድርገን እንድንጠቀምበት፤ ለምንፈራህ ጥበቡን ገለጽክልን“ የሚል መንፈስ የያዘ ነው።

ደመራውም ሆነ ቸበው ህዝባዊ ምልክትነትና ውክልና አላቸው። ቸበው ከተበታተኑ ጭራሮዎች የሚሰራ ነው። ኢትዮጵያዊነት፤ የሚደመረውም እንጨት በቤት ወከፍ ከየቤቱ የተሰበሰበ ነው። ይህ የደመራው በዓል በሰረዝነት ባህርይ የተሸከመውን በታሪክ ቅኔ የበለጸጉ አባቶች አንድ ላይ ተሰብስበው ቅኔውን ሲያመሰጥኑ ይናገሩታል እንጂ ለሕዝብ አልተነገረም። የደመራውን በዓል ሙሉ ታሪክ የመግለጽ እዳና ግዴታ ያለባቸው በጉባዔ የዋሉ ናቸው ያልኩት በዚህ ምክንያት ነው። ለህዝብ የሚነገረው የታሪኩ መሰረት የሆነው እሌኔ እንዴት፤ መቼና ለምን እንደ ጀመረችው ብቻ ነው።

አምና ለዘመነ ሉቃስ “የተወደደችውን የጌታን ዓመት እንስበክ” በሚል ርዕስ ባቀረብኳት ጦማር ላይ ስለ መንፈሳዊ አባት ስገልጽ [tp://www.medhanialemeotcks.org/pdf/](http://www.medhanialemeotcks.org/pdf/) “ ይመልከቱ። አምላኩን ወደ ለማስወደድ፣ ሃይማኖቱን አክብሮ ለማስከበር፣ በህዝባዊ ፍቅር ልቡ የነደደ፣ ቅዱስ ተብሎ የተሰየመ አባት፣ የምሕረት ምንጭ በሆነው አምላክ ስም፣ በሚያቀርበው የምሥራች ቃል ዘመኑን ባርኮ ለሥጋውያን መሪዎች አውደ ምህረቱ ይለቅ ነበር” እንዳልኩት፣ በደመራው በዓልም፣ ካህኑ ቸቦ በእጁ ጨብጦ **“ደምረነ ምስለ እለ ደድጎኑ”** ብሎ ጸሎቱን አድርሶ የመጀመሪያዎን እሳት ይጭራታል። ካህኑ ካቃጣላት ቸቦ ላይ የአገሪቱ ሥጋዊ መሪ በራሱ ቸቦ እሳቱን እንዲለኩስ ፈቅድለታል። የአገሪቱ መሪም በቸቦው ለኩሶ በደመራው ላይ መለኮትን ይመራል። በተዋረድ የተከበሩ የአገር ሽማግሌዎች ይቀጥላሉ። ከዚያ ጎረምሳው፣ ኮበሌው ወጣቱ እሳቱን በቸቦው እየተቀበለ ወደ ደመራው እየወረወረ የጀግንነት ምልክቱን ብትር ከፍ አድርጎ ይዞ ሆ! እያሆ አሆህ እምቢ በል ! ያለ ደመራውን ይዘራል። ለውርደት ለመገዛት እምቢ ተኝነትና ያሳያል። ቁርጥ የሚባል ስም ተሰጥቶት ጥሬ ሥጋ ሙብላት የተጀመረውም በዚህ ዘመን ነው።

በሌሎች ክፍላተ ሐገሮች የሚደረገው ተመሳሳይ መሆኑንና አለመሆኑን ባላውቅም፣ ባደኩበት አካባቢ ቁርጥ ሥጋ ወንዶች ብቻ ሲበሉ እንዳየሁ ሁሉ፣ በደመራው በዓልም ዳቦት(ቸቦ) አብርተው ከቤት የሚወጡት ወንዶች ብቻ ናቸው። ወንዶች ብቻ የሆኑበትን አባቶች ሲናገሩ እንደሰማሁት፣ **“ብርሃን ዘበ አማን ዘያበርህ ለኩሉ ሰብዕ”** የተባለው በጨለማ ለነበረው ዓለም ያበራው፣ ያለ ወንድ ዘር ወንድ ሆኖ የተወለደው ኢየሱስ ክርስቶስ መሆኑን ለማሳየት ሲሆን፤ ወደ ባህላችን ስንመነዘረው የነጻነት ብርሃን ለማሳየት የመዘጋጀት ኅላፊነት ያለባቸው ወንዶች እንደሆኑ ለማሳየት ነው።

እመቤታችን **“እመ ብርሃን (የብርሃን እናት) ምሥራቅ (መውጫ)”** በመሆን በማሕጸኗ አድሮ ወልዳው ታቅፋ በሲና በርህ ያቋረጠችውን የመከራ ዘመን፤ ኢትዮጵያውያን በደመራው በዓል እስካቆሙት ድረስ በፖርቱጋሎች የደረሰባቸውን መከራ ያስታውሱታል። ከፖርቱጋሎች ጋራ በተፈጠረው ታሪካዊ ክስተት ላይ፣ በዚያች ሌሊት ቸቦ እያበራ ወጥቶ ፖርቱጋሎችን የደመሰሱት ወንዶች ብቻ ስለሆኑ፣ የመታሰቢያነቱ ገጽታ ተለጥጦ መልኩን እንዳይለውጥ ሴቶች ቸቦ አብርተው ከመውጣት ተቆጥበዋል። በፖርቱጋሎችና በነሱ መካከል የነበረውን መሰዳደብ ለማስታወስ በተቀጣጠለው ቸቦ ከምድጃ፤ ከጓዳ፤ ከጋጥ ከበረት ጀምረው በየስርቻው እየገቡ **“ትኋን ውጪ ቁንጫ ግቢ”** ይላሉ። እስከዚህ የገለጽኩት ለህዝብ ተብራርቶ ባይቀርብም ከላይ እንዳልኩት በያመቱ በየደመራው በዓል ላይ አመታዊ ሥርዓት ሆኖ ይካሄዳል። ይህም ጤፍን፤ እንጀራንና ቁርጥ ሥጋ እንዴት፤ መቼና እንዴት እንደተጀመረ ሳናውቀው እንደምንበላው ማለት

ነው። ይህ በእሌኒ የተጀመረ በዓል፣ በኢትዮጵያውያን ከትውልድ ወደ ትውልድ እንደሚሰጥ እየዘመተ በቅኝ ገዥዎች ሳይቆራረጥ በደማችን በምግባችን በስሜታችን ሳይቀር ተቀርጾ ለረዥም ዘመን በመቀጠሉ፣ የታሪክና የባሕላችንን ምዕራፍ እያሰፋ እስከኛ ዘመን ድርሷል። ትውልድ በውጭም ሆነ ባገር በቀል ወራሪዎች ተወሮ፣ ተበታትኖና ቋንቋውን ታሪኩንና ባሕሉን እንዲረሳው ካልተደረገ፣ ታሪኩ በግልጽ እየተነገረው በያመቱ ከቀጠለ፣ እየተፈራረቀ የሚገጥመውን ሁሉ እያባዛና እየደመረ የነበረውን ባህሉንና ታሪኩ እያሰፋ፣ ከብሩንና አንድነቱን በመጠበቅ ይቀጥላል።

የጥንት ኢትዮጵያውያን ከወገኖቻቸው አንድ ሰው ሳይጎዳ በመስቀሉ የችቦ እሳት አገራቸውንና ነጻነታቸውን ከፖርቱጋሎች ነጥቀው መለሱ። የፖርቱጋሎችን መሪና የሮማውን ፓፓ ሸፍጥ አከርካሪውን የሰበሩበት ጥበብና ጀግንነት፤ ፖርቱጋሎችንና ሮማውያን አሳፍሮና አውርዶ ቢያባርርም፣ በየዘመኑ የሚያመረቅዝ ቂም አትርፏል።

ከታሪካችን ጋራ ያለው ጥምረት ለትውልዱ በግልጽ እየተነገረ እንዲቀጥል፣ ጠንካራ መመሪያ የመስጠቱ ኃላፊነት የመንፈሳዊና የፖለቲካ መሪዎች ቢሆንም፣ ከመንግሥት ይልቅ በላቀ ሁኔታ ኃላፊነቱ የሚመለከታቸው ወላጆችን ነው። የዘንድሮው ደመራስ ምን ዝክረ ነገር (Social Memory) አትርፎልን አለፈ?

የዘንድሮው አጋጣሚ

ባንድ ወቅት የተዘጋጁ መጻሕፍት በውስጣቸው የያዙትን ምዕራፍ በሚገጥሟቸው ተመሳሳይ አዳዲስ ክስተቶች እየሰፉ በመደጋገም እንደሚታተሙ፣ በየአመቱ በመመላለስ የሚታወሱ ሁሉ በዓላት፣ በየደረሱበት የዘመን ርከን፤ የሚገጥሟቸውን በመደመር ይዘታቸው እየሰፉ የሕብረተ ሰቡን ትዝታ፤ ድካምና ብርታት ያለፈበትን ሁሉ ውጣ ውረድ ዝክረ ነገር (Social Memory) የተሸከሙ ናቸው።

እሌኒ እሳቱን ያነደደችው የተቀበረውን መስቀል ከተቀበረበት ፈንቅላ እንዳወጣቸው፤ የእኛ አባቶችም ፖርቱጋሎች የጫኑባቸውን ውርደትና መከራ ፈንቅለው ለመውጣት “ለትጻዕ እሳት እምቤተ አቤሜሌክ፣ ከመ ትብላእ አብያተ ሴኬም፣ ወትሜሎም። ወለእመ አኮ እሳት ትጻእ እምቤተ ሴኬም ወትሜሎም ከመ ትብላዕ ቤተ አቤሜሌክ” ብለው እንደተነሱ ዝክረ ነገራችን ያስገነዝበናል። ይህም ማለት ከያንዳንዳችን ቤት እየተጫረች የምትወጣ የዘንድሮው የመስቀል በዓል እሳት፣ በሸርና በሸፍጥ በእርዳታ ስም መጥተው የወረሩንን ፖርቱጋሎችን ትብላ! ለአገራችን ለነጻነታችን መታገላችን በአምላክ ዘንድ ተቀባይነት አጥቶ ረድኤቱን ከነፈገንም ለዘላለም በፖርቱጋሎች ሥር ተጠቅተን ከመኖርና ለልጆቻችንም የተገዥነትን ውርስ ከማውረስ እኛኑ ትብላን” ብለው ቆርጠው ተነሱ።

እኛም በዘመናችን ዛሬ፡-

“የትግራይ ህዝብ ነጻ አውጭ ግንባር በ1979 አመተ ምህረት አስተሳሰብ ለዋጭ የፕሮፓጋንዳ መርህ ግብር ለሚመለምላቸው ቀሳውስት ዘረጋ። የማሰልጠኑ ዓላማ ቤተ ክርስቲያኗን ከህዝብ ላይቶ በመምታት ስፋቷን ማጥበብና በትግራይዋይነት ላይ ብቻ የተመሰረተ ስሜት በትግራይ ተወላጆች ጭንቅላት መክተት ነው። ቤተ ክርስቲያኗ ለረዥም ዘመናት በህዝቡ አዕምሮ ላይ ስትተቀርጸው የኖረችውን ብሄራዊ የኢትዮጵያነትን ስሜት ከትግራይ ህዝብ አዕምሮ ጠራርጎ በጠባቡ ትግራይዋይነት ስሜት በመተካት የቤተ ክርስቲያኖቹን ይዘት እያጠበቡ ራሷን ቤተ ክርስቲያኖቹን መምታት ነው።” የሚል ፖርቱጋሎቹ ያቃዱትን የሚመስል አገራችንና ቤተ ክርስቲያናችን ተብትቦ የያዘ መርህ እንደዘረጉበን እነ

ዶ ክተር አረጋግጦ በርሄ ደጋግመው ነግረውናል። ወያኔዎች እርስ በርሳችን እንድንጠፋፋ መረብ ማፍረሻ፤ ለተበተቡብን ችግር መፍቻ አርገን ልንጠቀምበት ይህ ዘመን ይጠይቀናል። ሰላማችን በደፈረሰበት በዚህ ዘመን **“እንኳን ለብርሀነ መስቀሉ በሰላም አደረሳችሁ፤ አደረሰን”** ማለት ራስን ማታለል ነው።

ዛሬ ልብሱን ቆቡን መስቀሉን በእጃችን ጨብጠን በቅድስት ቤተ ክርስቲያናችን የተሰገሰገን አስመሳይ ሰባኪ(ቂ)ዎች ህዝብ የሚቃጠልበትን እሳት እየለኮሰን ህዝብን ለማቃጠል ለተሰለፉ ሰዎች በማቀበል ላይ ነን። ከሁሉም የሚያሳዝነው የደመራው ችቦ መብራት የመታሰቢያነቱ ገጽታ ተለጥጦ መልኩን እንዳይለውጥ ሴቶች ችቦውን አብርተው ከመውጣት ተቆጥበው ችቦውን የሚያበሩት ወንዶች ብቻ ነበሩ። ዛሬ የነገር የአድማና የጥላቻ ችቦ በየአውደ ምህረቱ የሚያቀጣጥሉ ሴቶች ያውም ልጃገረዶች ሆኑ። በባህላችን ሴት ልጅ በማታውቀው ነገር ያውም በአውደ ምህረት ላይ ይህን የመሰለ መረን የለቀቀ ጠባይ ማሳየት ቀርቶ፤ እንደ ልጃገረድ ዓይን አፋር ነው እየተባለ ትህትና እጅግ የሚታይበት የወንድ ባህርይ መግለጫዎች ነበሩ።

ዛሬ እልልታውን ጭብጨባውን እያቀለጡ፤ ከበሮውን (መምታት አይባልም) እየደለቁ የእውነት ማፈኛ አርገው በዓውደ ምህረት ላይ ተሰለፉ ። ይህን ስል በአሜሪካ ዙሪያ ያየኋቸውን ለመግለጽ እንጅ፤ በንጹህ መንፈስ፤ በመንፈሳዊ ቅናት፤ በትህትና ከልባችሁ በማገልገል ያላችሁ አይመለከታችሁምና የምናገረው ሊሰማችሁ አይገባም። ያም ሆነ ይህ፤ ይህ በዘመናችን የተከሰተው ጉድ፤ ያለንበት ዘመን በጣም ክፉ! እጅግ በጣም ክፉ! መሆኑን ከምንረዳባቸው ምልክቶች አንዱ ነው።

አባቶቻችን በተቀጣጠለው ችቦ ከምድጃ፤ ከጓዳ፤ ከጋጥ ከበረት ጀምረው በየስርቻው እየገቡ **“ትኋን ውጪ”** እያሉ ፖርቱጋሎችን ጥርግርግ አድርገው እንዳሰወጡ፤ በየ ቤተ ክርስቲያኑ በየመንደሩ በየቤቱ መሰለው ገብተው በህዝቡ ላይ እሳት በማንደድ ላይ ያሉትን በመተባበር ከመካከላችን ለማስወጣት የምንፈተንበት ጊዜ ነው።

በእውነት ላይ በቆሙት ወገኖች ላይ የሚነደው እሳት እኔን አይመለከተኝም ብሎ ቆሞ የሚመለከት ካለ፤ በኃጥአን የሚነደው እሳት የሚለቀን አይደለም። የሚካሄድ ጥፋት እንዳለ እያወቀን፤ አጥፊውን ከመገሰጽ ይልቅ ልማዱ አይታገል እንጅ እኔ ምንቸገረኝ በማለት፤ የደመራው ዝክረ ነገር በሚመራን መንገድ የደመራውን በዓል የማናክበር ከሆን፤ ቅዱስ ያዕቆብ እንዳለው፤ በፊቱ ላይ ያለውን ጉድፍ ለማስወገድ የማይጠቀምበትን መስተዋት በፊቱ እንደሚዘረጋ ሞኝ መሆናችን ነው።

የደመራውን በዓል ዝክረ ነገር እንዳይረሳ በሰላም ጊዜ በማክበር ማስተዋሱ ማልካም ነው። ይሁን እንጅ፤ በያመቱ የደመራውን በዓል ስናከብር እንዳባቶቻችን ከችግር ለመውጣት የማንጠቀምበት ከሆነ ምን ይጠቅማል? በሰላም ጊዜ መሳሪያ የሚታጠቅ ሰው ስለታጠቀ ብቻ ሊተኩሰው አይደለም። ወቅቱ ሲያስገድድ የታጣቂው መንፈስ ይቀየራል። የመሳሪያውንም አያያዝና አቅጣጫውን ይቀይራል። የነበልባሉን ፍላጻ መመታት በሚገባው አካል ላይ ያነጣጥራል። የደመራው ዝክረ ነገር የሚነግረን ይህንን ነው።

ከሚድኑት ጋር አንድ አድርገን **“ደምረነ ምስለ እለ ይድኅኑ”** እያሉ በእምነት በሥነ ልቦና በህብረት እየታገሉ ቤተ ክርስቲያናችንን ያስረከቡን ያባቶቻችን አምላክ ረድኤቱን አይንፈገን! ይህ ዘመን አልፎ **“እንኳን በሰላምና በጤና አደረሰን”** ለመባባል ያብቃን።

